

RÖMER

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 10. mája 2011 *

Vo veci C-147/08,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutiami Arbeitsgericht Hamburg (Nemecko) zo 4. apríla 2008 a z 23. januára 2009 doručenými Súdnemu dvoru 10. apríla 2008 a 28. januára 2009, ktorý súvisí s konaním:

Jürgen Römer

proti

Freie und Hansestadt Hamburg,

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda V. Skouris, predsedovia komôr A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, A. Arabadžiev, D. Šváby (spravodajca), sudcovia E. Juhász, G. Arestis, A. Borg Barthet a T. von Danwitz,

* Jazyk konania: nemčina.

generálny advokát: N. Jääskinen,
tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- J. Römer, v zastúpení: H. Graupner, Rechtsanwalt,

- Freie und Hansestadt Hamburg, v zastúpení: pán Härtel, splnomocnený zástupca,

- Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: V. Kreuzschitz a J. Enegren, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 15. júla 2010,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani (Ú. v. ES L 303, s. 16; Mim. vyd. 05/004, s. 79), ako

aj všeobecných zásad práva Únie a článku 141 ES (ktorému teraz zodpovedá článok 157 ZFEÚ) vo vzťahu k diskriminácii založenej na sexuálnej orientácii v zamestnaní a povolanií.

- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu, ktorého účastníkmi sú J. Römer a Freie und Hansestadt Hamburg, týkajúceho sa sumy doplnkového starobného dôchodku, na ktorú má J. Römer nárok.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Odôvodnenia č. 13 a 22 smernice 2000/78 znejú:

„(13) Táto smernica sa nevzťahuje na systémy sociálneho zabezpečenia a sociálnej ochrany, ktorých dávky sa nepovažujú za príjem v zmysle, aký má tento pojem na uplatňovanie článku 141 [ES]...“

...

(22) Táto smernica nemá vplyv na vnútroštátne právne predpisy o rodinnom stave a na dávky na tom závislé.“

4 Článok 1 smernice 2000/78 stanovuje:

„Účelom tejto smernice je ustanovenie všeobecného rámca pre boj proti diskriminácii v zamestnaní a povolani na základe náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie, s cieľom zaviesť v členských štátoch uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania.“

5 Podľa článku 2 uvedenej smernice:

„1. Na účely tejto smernice sa pod pojmom ‚zásada rovnakého zaobchádzania‘ rozumie, že nemá existovať žiadna priama alebo nepriama diskriminácia založená na ktoromkoľvek z dôvodov uvedených v článku 1.

2. Na účely odseku 1:

a) o priamu diskrimináciu ide, ak sa z niektorého z dôvodov uvedených v článku 1 zaobchádza s jednou osobou nepriaznivejšie ako sa v porovnateľnej situácii zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou;

b) o nepriamu diskrimináciu ide, keď zdanlivo neutrálne ustanovenie, kritérium alebo prax by uviedla osoby určitého náboženstva alebo viery, s určitým zdravotným

postihnutím, určitého veku alebo určitej sexuálnej orientácie do nevýhodného postavenia v porovnaní s inými osobami, iba ak:

- i) takýto predpis, kritérium alebo zvykosť sú objektívne odôvodnené oprávneným cieľom a prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné...

...“

- 6 Článok 3 tej istej smernice znie takto:

„1. V rámci právomocí delegovaných na spoločenstvo sa bude táto smernica vzťahovať na všetky osoby, tak vo verejnom ako i v súkromnom sektore, vrátane verejných orgánov vo vzťahu k:

...

- c) podmienkam zamestnania a pracovným podmienkam vrátane podmienok prepúšťania a odmeňovania;

...

3. Táto smernica sa nevzťahuje na žiadne dávky poskytované štátnymi alebo podobnými systémami, vrátane štátneho systému sociálneho zabezpečenia alebo sociálnej ochrany.

...“

- 7 Podľa článku 18 prvého odseku smernice 2000/78 členské štáty mali v zásade prijať zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou najneskôr do 2. decembra 2003 alebo mohli, pokiaľ ide o ustanovenia týkajúce sa kolektívnych zmlúv, zavedením tejto smernice do praxe poveriť sociálnych partnerov, a tak zabezpečiť, že budú prebraté k rovnakému dátumu.

Vnútroštátne právo

Základný zákon

- 8 Článok 6 ods. 1 Základného zákona Spolkovej republiky Nemecko (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, ďalej len „Základný zákon“) stanovuje, že „manželstvo a rodina sú osobitne chránené štátom“.

Zákon o registrovanom partnerstve

- 9 § 1 ods. 1 zákona o registrovanom partnerstve (Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft) zo 16. februára 2001 (ďalej len „LPartG“) v súvislosti s formou a podmienkami uzavretia takého partnerstva stanovuje:

„Dve osoby rovnakého pohlavia uzatvárajú partnerstvo, keď vzájomne, osobne a v spoločnej prítomnosti vyhlásia, že chcú spolu žiť v registrovanom partnerstve (ako registrovaní partneri). Tieto vyhlásenia nemôžu byť ničím podmienené ani časovo obmedzené. Účinky spôsobujú len vtedy, ak boli uskutočnené pred príslušným orgánom. ...“

- 10 § 2 LPartG stanovuje:

„Partneri si musia vzájomne pomáhať a podporovať sa a vzájomne sa zaväzujú žiť v životnom spoločenstve. Majú zodpovednosť jeden voči druhému.“

- 11 Podľa § 5 uvedeného zákona:

„Partneri sú vzájomne povinní svojou prácou a majetkom primerane prispievať na potreby partnerského spoločenstva. § 1360a a § 1360b Občianskeho zákonníka (Bürgerliches Gesetzbuch, ďalej len ‚BGB‘) sa uplatňujú analogicky.“

- 12 § 11 ods. 1 toho istého zákona týkajúci sa ďalších účinkov registrovaného partnerstva stanovuje:

„Pokiaľ nie je stanovené inak, každý z partnerov sa považuje za člena rodiny druhého partnera.“

- 13 Zákon o reforme práva registrovaného partnerstva (Gesetz zur Überarbeitung des Lebenspartnerschaftsrechts) z 15. decembra 2004 (ďalej len „zákon z 15. decembra 2004“), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2005, zmenil LPartG a ešte priblížil status registrovaného partnerstva k statusu manželstva. Osobitne kompenzačné rozdelenie práv na dôchodok medzi partnermi je odvtedy upravené v prípade rozdelenia partnerstva (§ 20 LPartG) rovnako ako medzi manželmi v prípade rozvodu. Okrem toho legislatívna úprava dôchodkového zabezpečenia bola zmenená tak, aby registrovaní partneri poberali rovnako ako manželia pozostalostné dôchodky, a to aj v prípadoch, ak partner zomrel pred 1. januárom 2005 [§ 46 ods. 4 hlavy VI Zákonníka sociálneho zabezpečenia (Sozialgesetzbuch)].

Ustanovenia, ktoré sa uplatňujú v Spolkovej krajine Hamburg v oblasti sociálneho zabezpečenia

- 14 § 1 zákona Spolkovej krajiny Hamburg týkajúceho sa doplnkového poistenia (Hamburgisches Zusatzversicherungsgesetz) zo 7. marca 1995 (ďalej len „HmbZVG“) uvádza, že tento zákon sa uplatňuje na osoby, ktoré zamestnáva Freie und Hansestadt Hamburg, ako aj na akúkoľvek osobu, ktorej je toto mesto povinné poskytovať dôchodok v zmysle § 2 tohto zákona (príjemcovia dôchodkov). Podľa tohto paragrafu sa dôchodok poskytuje vo forme starobného dôchodku, ktorý upravujú § 3 až § 10 uvedeného zákona, alebo pozostalostného dôchodku, ktorý upravujú jeho § 11 až § 19. Podľa § 2a a § 2c HmbZVG sa zamestnanci uvedeného mesta zúčastňujú na nákladoch dôchodkového zabezpečenia platením poistného, ktorého počiatočná sadzba

dosahuje 1,25 % zdaniteľnej mzdy a ktoré sa uhradza formou zrážky z príjmu. Podľa § 2b tohto zákona odvodová povinnosť vzniká dňom začatia pracovnoprávneho vzťahu a končí sa dňom jeho skončenia.

- 15 § 6 HmbZVG stanovuje, že mesačná suma starobného dôchodku zodpovedá za každý skončený rok obdobia zamestnania, ktoré zakladá nárok na dôchodok, 0,5 % miezd zahrnutých do výpočtu dôchodku.
- 16 Mzdy zahrnuté do výpočtu dôchodku sú spresnené v § 7 HmbZVG, zatiaľ čo obdobia zamestnania zakladajúce nárok na dôchodok a obdobia zamestnania, ktoré sa nezohľadňujú, sú definované v § 8 tohto zákona.
- 17 § 29 HmbZVG obsahuje prechodné ustanovenia týkajúce sa príjemcov dôchodkov, ktoré upravovali predtým účinné právne predpisy uvedené v § 1 ods. 1 druhej vete tohto zákona. Podľa odseku 1 bodu 1 uvedeného § 29 v spojení s jeho bodom 5 títo príjemcovia dôchodkov naďalej dostávajú, odchyľne najmä od § 6 ods. 1 a 2 uvedeného zákona, rovnaký dôchodok, ako dostali za júl 2003, alebo ako dôchodok, na ktorý by podľa odseku 1 bodov 2 a 4 uvedeného § 29 mali nárok za december 2003.
- 18 Problematiku predtým upravoval zákon Spolkovej krajiny Hamburg o doplnkovom starobnom dôchodku a pozostalostnom dôchodku pre zamestnancov Freie und Hansestadt Hamburg (Erstes Ruhegeldgesetz der Freien und Hansestadt Hamburg, ďalej len „prvý RGG“). § 10 ods. 6 tohto zákona stanovoval:

„Fiktívny čistý príjem, ktorý sa má zohľadniť na účely výpočtu dôchodku, sa určí tak, že sa od miezd zahrnutých do výpočtu starobného dôchodku (§ 8) odpočíta:

1. suma, ktorá sa má uhradiť na základe dane z príjmu [znížená o časť odvedenú cirkvi (Kirchenlohnsteuer)] podľa daňovej triedy III/0 v prípade zosobášeného príjemcu dôchodku, ktorý nie je dlhodobo odlúčený v čase, keď sa začal vyplácať starobný dôchodok (§ 12 ods. 1), alebo príjemcu dôchodku, ktorý má v tom čase nárok na rodinné prídavky alebo obdobné dávky; [alebo]

2. suma, ktorá sa má uhradiť v čase, keď sa začal vyplácať starobný dôchodok, na základe dane z príjmu (znížená o časť odvedenú cirkvi) podľa daňovej triedy I v prípade ostatných príjemcov dôchodku. ...“

19 Podľa § 8 ods. 10 poslednej vety prvého RGG, ak sú podmienky stanovené v § 10 ods. 6 bode 1 tohto zákona splnené až po začatí vyplácania starobného dôchodku, na žiadosť oprávnenej osoby sa od tohto okamihu uplatňuje toto ustanovenie.

20 Suma, ktorá sa odpočíta s odkazom na daň zo mzdy na základe daňovej triedy III/0, je podstatne nižšia ako suma, ktorá sa odpočíta s odkazom na daň zo mzdy na základe daňovej triedy I.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

21 Účastníci konania sa nezhodujú na výške dôchodku, na ktorú má nárok žalobca vo veci samej J. Römer od novembra 2001.

- 22 Jürgen Römer bol od roku 1950 až do vzniku pracovnej neschopnosti 31. mája 1990 zamestnaný ako administratívny zamestnanec Freie und Hansestadt Hamburg. Od roku 1969 žil nepretržite s pánom U. Dňa 15. októbra 2001 žalobca vo veci samej a jeho partner uzavreli registrované partnerstvo podľa LPartG. J. Römer túto skutočnosť oznámil svojmu bývalému zamestnávateľovi listom zo 16. októbra 2001. Ďalším listom z 28. novembra 2001 podľa údajov poskytnutých vnútroštátnym súdom požiadal, aby bola suma jeho doplnkového starobného dôchodku prepočítaná na základe výhodnejšieho odpočtu zodpovedajúceho daňovej triede III/0, a to s účinnosťou od 1. augusta 2001. Žalobca vo veci samej však vo svojich pripomienkach tvrdí, že o uvedenú úpravu svojho starobného dôchodku požiadal až od 1. novembra 2001.
- 23 Listom z 10. decembra 2001 Freie und Hansestadt Hamburg informoval J. Römera o tom, že odmieta zmeniť výpočet uvedeného dôchodku z dôvodu, že podľa § 10 ods. 6 bodu 1 prvého RGG iba zosobášení príjemcovia dôchodku, ktorí nie sú dlhodobo odlúčení, a príjemcovia dôchodku, ktorí majú nárok na rodinné prídavky alebo iné obdobné dávky, majú nárok na to, aby bol ich starobný dôchodok prepočítaný na základe daňovej triedy III/0.
- 24 V súlade s „výkazom nárokov na dôchodok“, ktorý Freie und Hansestadt Hamburg vypracoval 2. septembra 2001, bol starobný dôchodok vyplácaný J. Römerovi mesačne od septembra 2001 vyčíslený na základe mzdy zníženej o sumu, ktorú mal platiť ako daň zo mzdy podľa daňovej triedy I, na 1 204,55 DEM (615,88 eura). Podľa výpočtov J. Römera, ktoré jeho bývalý zamestnávateľ nespochybnil, by bola mesačná suma tohto starobného dôchodku v septembri 2001 vyššia o 590,87 DEM (302,11 eura), ak by sa pri výpočte sumy uvedeného dôchodku zohľadnila daňová trieda III/0.

- 25 Spor bol predložený na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania. J. Römer sa domnieva, že má právo, aby sa s ním pri výpočte jeho dôchodku na základe § 10 ods. 6 bodu 1 prvého RGG zaobchádzalo ako so zosobášeným príjemcom dôchodku, ktorý nie je dlhodobo odlúčený. Tvrdí, že kritérium „zosobášeného príjemcu dôchodku, ktorý nie je dlhodobo odlúčený“, uvedené v tomto ustanovení, sa má vykladať v tom zmysle, že zahŕňa príjemcov dôchodku, ktorí uzatvorili registrované partnerstvo v súlade s LPartG.
- 26 J. Römer sa domnieva, že jeho právo na rovnaké zaobchádzanie ako so zosobášenými príjemcami dôchodku, ktorí nie sú dlhodobo odlúčení, v každom prípade vyplýva zo smernice 2000/78. Uvádza tiež, že vzhľadom na to, že uvedená smernica nebola prebratá do vnútroštátneho právneho poriadku v lehote stanovenej jej článkom 18, teda najneskôr do 2. decembra 2003, uplatňuje sa na žalovaného vo veci samej priamo.
- 27 Freie und Hansestadt Hamburg tvrdí, že pojem „zosobášený“ v zmysle § 10 ods. 6 bodu 1 prvého RGG nemožno vykladať tak, ako požaduje J. Römer. V podstate uvádza, že článok 6 ods. 1 Základného zákona začleňuje manželstvo a rodinu pod osobitnú ochranu štátu. Freie und Hansestadt Hamburg ďalej uvádza, že existuje paralela medzi všeobecným zdanením a možnosťou fiktívnym spôsobom uplatniť daňovú triedu III/0 v rámci výpočtu doplnkových starobných dôchodkov vyplácaných na základe prvého RGG. Tvrdí, že finančné zdroje, ktorými oprávnené osoby mesačne disponujú na zaistenie bežných životných potrieb, sú vymedzené všeobecným zdanením počas obdobia profesijnej činnosti a následne fiktívnym uplatnením daňovej triedy III/0 na výpočet dôchodkov. Výhoda poskytnutá osobám, ktoré vytvorili alebo mohli vytvoriť rodinu, má za cieľ vyrovnáť dodatočnú finančnú záťaž spôsobenú ich situáciou.

28 Za týchto okolností Arbeitsgericht Hamburg (Pracovný súd Hamburg) rozhodnutím zo 4. apríla 2008, ktoré bolo doplnené rozhodnutím z 28. januára 2009, rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

- „1. Predstavujú doplnkové dôchodky vyplácané bývalým zamestnancom Freie und Hansestadt Hamburg... a ich pozostalým, upravené [prvým RGG], ‚dávky... poskytované štátnymi alebo podobnými systémami, vrátane štátneho systému sociálneho zabezpečenia alebo sociálnej ochrany‘ v zmysle článku 3 ods. 3 [smernice 2000/78], a teda uvedená smernica sa neuplatňuje na oblasť, na ktorú sa vzťahuje prvý RGG?

2. [a)] V prípade zápornej odpovede na prvú otázku: Predstavujú ustanovenia prvého RGG, ktoré na účely určenia výšky dôchodkov rozlišujú medzi zosobášenými príjemcami dôchodku a ostatnými príjemcami dôchodku a zvýhodňujú prvých v porovnaní s osobami, ktoré uzatvorili registrované partnerstvo s osobou rovnakého pohlavia... na základe [LPartG], ‚vnútroštátne právne predpisy o rodinnom stave [alebo] dávky na tom závislé [s ním súvisiace dávky – *neoficiálny preklad*]‘ v zmysle odôvodnenia č. 22 smernice 2000/78?

- b) Je [v prípade kladnej odpovede] následkom, že sa smernica 2000/78 na uvedené ustanovenia prvého RGG neuplatní, aj keď samotná smernica neobsahuje nijaké obmedzenie pôsobnosti, ktoré by zodpovedalo [uvedenému] odôvodneniu č. 22?

3. V prípade zápornej odpovede na prvú alebo druhú časť druhej otázky: Porušuje § 10 ods. 6 prvého RGG, podľa ktorého sa dôchodky zosobášených príjemcov

dôchodku, ktorí nie sú dlhodobo odlúčení, považujú za vyplývajúce z daňovej triedy III/0 (výhodnejšej pre daňovníkov), pričom dôchodky všetkých ostatných príjemcov dôchodku sa považujú za vyplývajúce z daňovej triedy I (nevýhodnejšej pre daňovníkov), ustanovenia článku 1 v spojení s článkom 2 a článkom 3 ods. 1 písm. c) smernice 2000/78 v prípade príjemcu dôchodku, ktorý uzatvoril registrované partnerstvo s osobou rovnakého pohlavia a nie je od nej dlhodobo odlúčený?

4. V prípade kladnej odpovede na prvú otázku alebo na druhú časť druhej otázky alebo v prípade zápornej odpovede na tretiu otázku: Porušuje § 10 ods. 6 prvého RGG článok 141 ES alebo niektorú zo všeobecných zásad práva Spoločenstva vzhľadom na pravidlá uvedené v tretej otázke alebo na ich právne dôsledky?

5. [a)] V prípade kladnej odpovede na tretiu alebo štvrtú otázku: Má to za následok, že aj pokiaľ nie je zmenený § 10 ods. 6 prvého RGG v záujme odstránenia namietaného rozdielného zaobchádzania, môže príjemca dôchodkov, ktorý uzatvoril registrované partnerstvo a nie je dlhodobo odlúčený od partnera, žiadať, aby bol pri výpočte [doplňového] dôchodku považovaný za zosobášeného príjemcu dôchodku, ktorý nie je dlhodobo odlúčený?

[b)] Ak to tak je, platí to – za predpokladu uplatniteľnosti smernice 2000/78 a v prípade kladnej odpovede na tretiu otázku – aj pred uplynutím lehoty na prebratie tejto smernice podľa článku 18 ods. 1 smernice 2000/78?

6. V prípade kladnej odpovede na piatu otázku: Platí to v zmysle odôvodnení rozsudku [zo 17. mája 1990,] Barber (C-262/88[, Zb. s. I-1889]), iba s výhradou, že rovnosť pri výpočte [doplnkového] dôchodku sa vzťahuje len na tie práva, ktoré príjemca nadobudol od 17. mája 1990?
7. Pokiaľ Súdny dvor dospeje k záveru, že ide o priamu diskrimináciu:
- a) Aký význam má v tejto súvislosti skutočnosť, že podľa Základného zákona..., ako aj podľa práva Spoločenstva treba na jednej strane dodržiavať zásadu rovnosti zaobchádzania, na druhej strane je však podľa práva Spolkovej republiky Nemecko manželstvu a rodine priznaná osobitná ochrana zo strany štátu z moci výslovného ústavnoprávneho ustanovenia článku 6 ods. 1 Základného zákona?
- b) Môže byť priamo diskriminujúce zákonné ustanovenie napriek zneniu smernice [2000/78] odôvodnené, pretože sleduje iný cieľ, ktorý je súčasťou vnútroštátneho právneho poriadku [dotknutého] členského štátu, ale nie je súčasťou práva Spoločenstva? Má v tomto prípade [tento] iný cieľ sledovaný vnútroštátnym právnym poriadkom [tohto] členského štátu prednosť pred zásadou rovnosti zaobchádzania?
- c) V prípade zápornej odpovede na predchádzajúcu otázku: Podľa akého právneho kritéria sa rozhoduje, aby sa v tomto prípade dosiahla rovnováha medzi zásadou rovnosti zaobchádzania zakotvenou v práve Spoločenstva a iným právnym cieľom vnútroštátneho právneho poriadku [uvedeného] členského štátu? Možno aj v tomto prípade uplatniť podmienky uvedené v článku 2 ods. 2 písm. b) bode i) smernice [2000/78] potrebné na uznanie existencie nepriamej diskriminácie, konkrétne že diskriminačná právna úprava musí byť

objektívne odôvodnená oprávneným cieľom a prostriedky na jeho dosiahnutie musia byť primerané a nevyhnutné?

- d) Spĺňa právna úprava, akou je § 10 ods. 6 prvého RGG, požiadavky zákonnosti zakotvené v práve Spoločenstva, definované v odpovedi na predchádzajúcu otázku? Spĺňa takéto požiadavky výlučne na základe osobitného ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré v práve Spoločenstva nemá ekvivalent, t. j. na základe článku 6 ods. 1 Základného zákona?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvých dvoch otázkach

²⁹ Svojimi prvými dvomi otázkami, na ktoré je potrebné odpovedať spoločne, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sú doplnkové starobné dôchodky, aké sú vyplácané bývalým zamestnancom Freie und Hansestadt Hamburg a ich pozostalým na základe prvého RGG, vyňaté z vecnej pôsobnosti smernice 2000/78 vzhľadom na článok 3 ods. 3 alebo odôvodnenie č. 22 uvedenej smernice.

³⁰ Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že tieto dávky tvoria odmenu v zmysle článku 157 ZFEÚ.

- 31 Pokiaľ ide najprv o článok 3 ods. 3 smernice 2000/78, vnútroštátny súd sa presnejšie pýta, či okolnosť, že podľa tohto ustanovenia sa uvedená smernica „nevzťahuje na žiadne dávky poskytované štátnymi... systémami“, znamená, že predmetný systém musí byť považovaný za štátny systém, ktorý je vyňatý z pôsobnosti uvedenej smernice.
- 32 V tomto ohľade stačí pripomenúť, že Súdny dvor rozhodol, že pôsobnosť smernice 2000/78 sa musí vzhľadom na článok 3 ods. 1 písm. c) a článok 3 ods. 3 v spojení s odôvodnením č. 13 tejto smernice chápať tak, že nezahŕňa systémy sociálneho zabezpečenia a sociálnej ochrany, ktorých dávky sa nepovažujú za odmenu v zmysle, aký má tento pojem na uplatňovanie článku 157 ZFEÚ, ani žiaden druh platby štátu, ktorej cieľom je zabezpečenie prístupu k zamestnaniu alebo udržanie zamestnania (rozsudok z 1. apríla 2008, Maruko, C-267/06, Zb. s. I-1757, bod 41).
- 33 Z toho vyplýva, že článok 3 ods. 3 smernice 2000/78 nemožno vykladať v tom zmysle, že doplnkový starobný dôchodok, ktorý je vyplácaný zo štátneho systému a predstavuje odmenu v zmysle článku 157 ZFEÚ, je z pôsobnosti uvedenej smernice vyňatý.
- 34 Pokiaľ ide ďalej o odôvodnenie č. 22 smernice 2000/78, podľa ktorého „[uvedená] smernica nemá vplyv na vnútroštátne právne predpisy o rodinnom stave a na dávky na tom závislé [s ním súvisiace dávky – *neoficiálny preklad*]“, stačí pripomenúť, že Súdny dvor sa už k jeho dosahu vyslovil v bodoch 58 až 60 už citovaného rozsudku Maruko.

- 35 Z tohto rozsudku vyplýva, že vzhľadom na to, že doplnkový starobný dôchodok, o aký ide vo veci samej, treba považovať za „odmenu“ v zmysle článku 157 ZFEÚ a patrí do pôsobnosti smernice 2000/78, odôvodnenie č. 22 tejto smernice nemôže spochybniť jej uplatnenie (pozri v tomto zmysle rozsudok Maruko, už citovaný, bod 60).
- 36 Z toho, čo bolo uvedené, vyplýva, že na prvú a druhú položenú otázku treba odpovedať tak, že smernica 2000/78 sa má vykladať v tom zmysle, že doplnkové starobné dôchodky, aké sú vyplácané bývalým zamestnancom Freie und Hansestadt Hamburg a ich pozostalým na základe prvého RGG, ktoré tvoria odmenu v zmysle článku 157 ZFEÚ, nie sú vyňaté z jej vecnej pôsobnosti ani vzhľadom na jej článok 3 ods. 3, ani vzhľadom na jej odôvodnenie č. 22.

O tretej a siedmej otázke

- 37 Svojou treťou a siedmou otázkou, ktoré je potrebné preskúmať spoločne, sa vnútroštátny súd v podstate jednak pýta, či ustanovenia článku 1 v spojení s článkom 2 a článkom 3 ods. 1 písm. c) smernice 2000/78 bránia ustanoveniu, akým je § 10 ods. 6 prvého RGG, podľa ktorého je doplnkový dôchodok vyplácaný zosobášenenému príjemcovi výhodnejší ako rovnaký dôchodok vyplácaný príjemcovi, ktorý uzatvoril registrované partnerstvo s osobou rovnakého pohlavia, ak by predstavovalo priamu alebo nepriamu diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie. Jednak chce tento súd vedieť, či a za akých podmienok by cieľ sledovaný členským štátom, akým je ochrana manželstva zakotvená v článku 6 ods. 1 Základného zákona, mohol odôvodniť priamu diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie.

- 38 Na úvod je namieste pripomenúť, že za súčasného stavu práva Únie patrí právna úprava rodinného stavu osôb do právomoci členských štátov. Účelom smernice 2000/78 je však podľa jej článku 1 bojovať proti určitým druhom diskriminácie v zamestnaní a povolani, medzi ktorými sa nachádza diskriminácia na základe sexuálnej orientácie, s cieľom zaviesť v členských štátoch uplatňovanie zásady rovnosti zaobchádzania.
- 39 Podľa článku 2 uvedenej smernice sa pod pojmom „zásada rovnakého zaobchádzania“ rozumie, že nemá existovať akákoľvek priama alebo nepriama diskriminácia založená na niektorom z dôvodov uvedených v článku 1 tej istej smernice.
- 40 Podľa článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78 o priamu diskrimináciu ide vtedy, ak sa na základe niektorého z dôvodov uvedených v článku 1 tejto smernice zaobchádza s jednou osobou nepriaznivejšie, ako sa zaobchádza, sa zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou, ktorá sa nachádza v porovnateľnej situácii.
- 41 Z toho vyplýva, že existencia priamej diskriminácie v zmysle uvedenej smernice v prvom rade predpokladá, že zvažované situácie sú porovnateľné.
- 42 V tomto ohľade je potrebné zdôrazniť, ako to vyplýva z už citovaného rozsudku Maruko (body 67 až 73), že jednak sa nevyžaduje, aby boli situácie identické, ale iba aby boli porovnateľné, a jednak skúmanie tejto porovnateľnosti sa musí uskutočniť nie globálne a abstraktne, ale špecificky a konkrétne so zreteľom na dotknutú dávku. V tomto rozsudku, ktorý sa týkal neposkytnutia pozostalostného dôchodku partnerovi zosnulého účastníka systému profesijného sociálneho zabezpečenia, totiž Súdny dvor neuskutočnil globálne porovnanie manželstva a registrovaného partnerstva

v nemeckom práve, ale opieral sa o analýzu nemeckého práva uskutočnenú súdom, od ktorého pochádzal návrh na začatie prejudiciálneho konania, podľa ktorej v nemeckom práve dochádza k postupnému zblížovaniu režimu zavedeného pre toto partnerstvo s režimom uplatniteľným na manželstvo, a tak objasnil, že uvedené partnerstvo je obdobou manželstva, pokiaľ ide o vdovský alebo vdovecký dôchodok.

- 43 Porovnanie situácií sa teda musí zakladať na analýze, ktorá je zameraná na práva a povinnosti manželov a registrovaných partnerov, ako vyplývajú z uplatniteľných vnútroštátnych predpisov, ktoré sú relevantné vzhľadom na predmet a podmienky poskytnutia dávky, o ktorú ide vo veci samej, a nespočíva v overení, či vnútroštátne právo uskutočnilo všeobecné a úplné zrovnoprávnenie registrovaného partnerstva s manželstvom.
- 44 V tomto ohľade z informácií uvedených v rozhodnutí vnútroštátneho súdu vyplýva, že od roku 2001, keď nadobudol účinnosť LPartG, Spolková republika Nemecko prispôbila svoj právny poriadok tak, aby umožnila osobám rovnakého pohlavia žiť v trvalom formálne založenom spoločenstve zaväzujúcom k vzájomnej starostlivosti a pomoci. Keďže sa uvedený členský štát rozhodol, že týmto osobám neposkytne možnosť uzavrieť manželstvo, ktoré je vyhradené výlučne osobám odlišných pohlaví, zaviedol pre osoby rovnakého pohlavia odlišný režim registrovaného partnerstva, ktorého režim sa postupne zblíži s režimom manželstva.
- 45 V tomto kontexte vnútroštátny súd uvádza, že zmena LPartG zákonom z 15. decembra 2004 prispela k postupnému zblížovaniu režimu registrovaného partnerstva s režimom manželstva. Podľa tohto súdu už neexistuje významný právny rozdiel medzi týmito dvomi osobnými stavmi, ako sú upravené v nemeckom právnom poriadku. Zásadný pretrvávajúci rozdiel spočíva v skutočnosti, že manželstvo predpokladá, že manželia sú odlišných pohlaví, zatiaľ čo registrované partnerstvo predpokladá, že partneri sú rovnakého pohlavia.

- 46 Na rozdiel od dávky, o ktorú išlo vo veci, ktorá viedla k už citovanému rozsudku Maruko, teda pozostalostného dôchodku, je dávkou, o ktorú ide vo veci samej, doplnkový starobný dôchodok, ktorý Freie und Hansestadt Hamburg vypláca jednému zo svojich bývalých zamestnancov. Okrem toho je nesporné, že uplatnenie právnej úpravy Spolkovej krajiny Hamburg, o ktorú ide vo veci samej, predpokladá nielen to, že príjemca je zosobášený, ale navyše aj to, že nie je od svojho manželského partnera dlhodobo odlúčený. Pri dosiahnutí dôchodku má poskytnúť náhradný príjem, z ktorého má mať prospech dotknutá osoba, ale nepriamo aj osoby, ktoré s ňou žijú.
- 47 V tomto ohľade z informácií uvedených v rozhodnutí vnútroštátneho súdu vyplýva, že aj keď zákon z 15. decembra 2004 v určitom počte presných bodov, akým je právo na pozostalostný dôchodok, posilnil zblížovanie právneho statusu registrovaného partnerstva s právnym statusom manželstva, skutočnosťou zostáva, že LPartG už vo svojom pôvodnom znení v § 2 a § 5 stanovoval, že vzájomnou povinnosťou registrovaných partnerov je jednak poskytovať si podporu a pomoc a jednak svojou prácou a majetkom primerane prispievať na potreby partnerského spoločenstva, ako je to aj v prípade manželov počas ich spoločného života.
- 48 Z toho vyplýva, že také povinnosti sú od nadobudnutia účinnosti LPartG uložené registrovaným partnerom rovnako ako manželom.
- 49 Pokiaľ ide v druhom rade o kritérium menej výhodného zaobchádzania na základe sexuálnej orientácie, zo spisu predloženého Súdnemu dvoru vyplýva, že doplnkový starobný dôchodok J. Römera by bol na základe § 8 ods. 10 poslednej vety prvého RGG zvýšený, ak by sa v októbri 2001 namiesto uzavretia registrovaného partnerstva s mužom oženil.

- 50 Ako pritom konštatoval generálny advokát v bode 99 návrhov, toto výhodnejšie zaobchádzanie nesúviselo ani s príjmami účastníkov zväzku, ani s existenciou detí, ani s inými okolnosťami, akými sú napríklad hospodárske potreby partnera.
- 51 Okrem toho sa ukazuje, že počas profesijného života neboli odvody dotknutej osoby vo vzťahu k dávke, o ktorú ide vo veci samej, vôbec závislé od jej rodinného stavu, pretože bola povinná prispievať na dôchodkové náklady úhradou odvodu v rovnakej výške ako jej zosobášení kolegovia.
- 52 Preto je potrebné na tretiu a siedmu položenú otázku odpovedať tak, že článok 1 v spojení s článkom 2 a článkom 3 ods. 1 písm. c) smernice 2000/78 bránia vnútroštátnemu ustanoveniu, akým je § 10 ods. 6 prvého RGG, podľa ktorého príjemca žijúci v rámci registrovaného partnerstva dostáva nižší doplnkový starobný dôchodok, než sa poskytuje zosobášenému príjemcovi, ktorý nie je dlhodobo odlúčený, ak
- je v dotknutom členskom štáte manželstvo vyhradené osobám odlišných pohlaví a koexistuje s registrovaným partnerstvom, ako ho upravuje LPartG, ktoré je vyhradené osobám rovnakého pohlavia, a
 - dochádza k priamej diskriminácii na základe sexuálnej orientácie vzhľadom na skutočnosť, že vo vnútroštátnom práve sa uvedený registrovaný partner nachádza v právnej a skutkovej situácii, ktorá je porovnateľná so situáciou zosobášenej osoby, pokiaľ ide o uvedený dôchodok. Posúdenie porovnateľnosti patrí do právomoci vnútroštátneho súdu a musí byť zamerané na práva a povinnosti manželov a osôb, ktoré uzavreli registrované partnerstvo, ako sú upravené v rámci zodpovedajúcich ustanovení, ktoré sú relevantné so zreteľom na predmet a podmienky poskytnutia predmetnej dávky.

O piatej otázke

- 53 Touto otázkou sa vnútroštátny súd v prvom rade pýta, či za predpokladu, že Súdny dvor pripustí, že nevýhoda, ktorú utrpel príjemca dôchodku, akým je žalobca vo veci samej, predstavuje porušenie práva Únie, môže dotknutá osoba vyžadovať, aby sa s ňou zaobchádzalo rovnako ako so zosobášenými príjemcami dôchodku, ktorí nie sú dlhodobo odlúčení, aj predtým, ako bude § 10 ods. 6 prvého RGG zmenený tak, aby bol s týmto právom zlučiteľný, pokiaľ Freie und Hansestadt Hamburg nie je zamestnávateľ podľa súkromného práva, ale verejnoprávny územný celok, ktorý má postavenie zamestnávateľa a zároveň zákonodarca, pokiaľ ide o uvedený právny predpis.
- 54 Podľa dlhodobo ustálenej judikatúry má vnútroštátny súd, ktorý je v rámci svojej právomoci poverený uplatniť právne predpisy Únie, povinnosť zabezpečiť ich plný účinok, pričom v prípade potreby z vlastnej iniciatívy neuplatní akékoľvek odporujúce ustanovenie vnútroštátneho práva, aj keby bolo prijaté neskôr, bez toho, aby musel požadovať alebo čakať na ich predchádzajúce zrušenie zákonodarnou cestou alebo akýmkoľvek iným ústavným postupom (rozsudok z 19. novembra 2009, Filipiak, C-314/08, Zb. s. I-11049, bod 81 a citovaná judikatúra).
- 55 Okrem toho, ak sú splnené podmienky požadované na to, aby sa jednotlivci mohli dovolávať smernice na vnútroštátnych súdoch proti štátu, môžu tak urobiť bez ohľadu na postavenie, v akom štát vystupuje, či ako zamestnávateľ, alebo ako orgán verejnej moci (rozsudok z 18. novembra 2010, Georgiev, C-250/09 a C-268/09, Zb. s. I-11869, bod 70).
- 56 Z toho vyplýva, že v prípade, ak by ustanovenie, akým je § 10 ods. 6 prvého RGG, predstavovalo diskrimináciu v zmysle článku 2 smernice 2000/78, jednotlivec by sa mohol voči územnému celku domáhať práva na rovnosť zaobchádzania bez toho, aby bolo potrebné čakať, kým toto ustanovenie vnútroštátny zákonodarca zosúladi

s právom Únie, vzhľadom na prednosť tohto práva (pozri v tomto zmysle rozsudky z 12. januára 2010, Petersen, C-341/08, Zb. s. I-47, bod 81, a Georgiev, už citovaný, bod 73).

- 57 V druhom rade kladie vnútroštátny súd otázku, od ktorého dátumu musí byť zabezpečená rovnosť zaobchádzania. V tomto ohľade treba na úvod poznamenať, že za predpokladu, že by existovala diskriminácia v zmysle smernice 2000/78, žalobca vo veci samej by na základe tejto smernice nemal rovnaké práva ako zosobášení príjemcovia vo vzťahu k doplnkovému dôchodku, o ktorý ide vo veci samej, pred uplynutím lehoty, ktorá bola členským štátom uložená na jej prebratie.
- 58 Pokiaľ ide o túto lehotu, treba poznamenať, že Spolková republika Nemecko, ako bolo konštatované najmä v rozsudku z 22. novembra 2005, Mangold (C-144/04, Zb. s. I-9981, bod 13), síce požiadala v súlade s článkom 18 druhým odsekom smernice 2000/78 o dodatočnú lehotu troch rokov od 2. decembra 2003 na prebratie uvedenej smernice, ale táto možnosť, ako vyplýva zo znenia uvedeného ustanovenia, sa týkala len diskriminácie na základe veku alebo zdravotného postihnutia. V dôsledku toho lehota stanovená na prebratie ustanovení smernice 2000/78 týkajúcich sa diskriminácie na základe sexuálnej orientácie tak Spolkovej republike Nemecko, ako aj iným členským štátom uplynula 2. decembra 2003.
- 59 Pokiaľ ide napokon o obdobie medzi uzavretím registrovaného partnerstva žalobcu vo veci samej 15. októbra 2001 a uplynutím lehoty na prebratie smernice 2000/78, je potrebné pripomenúť, že Rada Európskej únie na základe článku 13 ES prijala smernicu 2000/78, o ktorej Súdny dvor rozhodol, že sama osebe nezakotvuje zásadu rovnosti zaobchádzania v zamestnaní a povolani, ktorá má zdroj v rôznych medzinárodných právnych nástrojoch a ústavných tradíciách spoločných členským štátom, ale jej účelom v tejto oblasti je len zavedenie všeobecného rámca pre boj proti diskriminácii z rôznych dôvodov (pozri rozsudky Mangold, už citovaný, bod 74, a z 19. januára

ra 2010, Küçükdeveci, C-555/07, Zb. s. I-365, bod 20), medzi ktorými sa nachádza sexuálna orientácia.

- 60 Aby sa však zásada zákazu diskriminácie na základe sexuálnej orientácie uplatnila v prípade, o aký ide vo veci samej, je ešte nutné, aby tento prípad patril do pôsobnosti práva Únie (pozri rozsudok Küçükdeveci, už citovaný, bod 23).
- 61 Pritom ani článok 13 ES, ani smernica 2000/78 neumožňujú do pôsobnosti práva Únie zahrnúť situáciu, o akú ide vo veci samej, za obdobie pred uplynutím lehoty na prebratie tejto smernice (pozri analogicky rozsudky z 23. septembra 2008, Bartsch, C-427/06, Zb. s. I-7245, body 16 a 18, ako aj Küçükdeveci, už citovaný, bod 25).
- 62 Článok 13 ES, ktorý Rade umožnil v medziach právomocí priznaných Zmluvou ES prijať potrebné opatrenia na boj proti diskriminácii na základe sexuálnej orientácie, totiž nemohol na účely zákazu akejkoľvek diskriminácie tejto povahy sám osebe zahrnúť do pôsobnosti práva Únie situácie, ktoré, ako vo veci samej, nepatrili do rámca opatrení prijatých na základe uvedeného článku, osobitne pokiaľ ide o smernicu 2000/78, pred uplynutím lehoty, ktorú stanovovala na svoje prebratie (pozri analogicky rozsudok Bartsch, už citovaný, bod 18).
- 63 Navyše § 10 ods. 6 prvého RGG nie je opatrením na prebratie smernice 2000/78 ani iných ustanovení práva Únie, takže až uplynutie lehoty na prebratie tejto smernice malo za následok, že do rámca pôsobnosti práva Únie bola zahrnutá vnútroštátna právna úprava, o akú ide vo veci samej, ktorá sa týka oblasti upravenej uvedenou

smernicou, teda podmienok odmeňovania v zmysle článku 157 ZFEÚ (pozri analogicky rozsudok Bartsch, už citovaný, body 17, 24 a 25).

- ⁶⁴ Vzhľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné na piatu položenú otázku odpovedať tak, že za predpokladu, že § 10 ods. 6 prvého RGG by predstavoval diskrimináciu v zmysle článku 2 smernice 2000/78, by sa jednotlivec, akým je žalobca vo veci samej, mohol domáhať práva na rovnosť zaobchádzania najskôr po uplynutí lehoty na prebratie uvedenej smernice, teda od 3. decembra 2003, a to bez toho, aby bolo potrebné čakať, kým uvedené ustanovenie vnútroštátny zákonodarca zosúladí s právom Únie.

O štvrtej a šiestej otázke

- ⁶⁵ S ohľadom na odpovede dané na tretiu a piatu otázku nie je potrebné odpovedať na štvrtú položenú otázku.
- ⁶⁶ Pokiaľ ide o šiestu otázku, postačuje konštatovať, že spor, o aký ide vo veci samej, sa týka práv na doplnkový starobný dôchodok vyplácaný od 1. novembra 2001, na ktoré nemôže mať vplyv obmedzenie časových účinkov rozsudku zo 17. mája 1990, Barber (C-262/88, Zb. s. I-1889), v období po 17. máji 1990 bez ohľadu na skutočnosť, že odvody slúžiace ako podklad uvedených práv boli uhrádzané predtým vyhlásenia uvedeného rozsudku. Navyše ani Spolková republika Nemecko, ani Freie und Hansestadt Hamburg nenavrhlí akékoľvek obmedzenie časových účinkov tohto rozsudku

a nijaký údaj predložený Súdnemu dvoru nenasvedčuje, že by bolo potrebné k nemu pristúpiť.

O trovách

- ⁶⁷ Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

- 1. Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, sa má vykladať v tom zmysle, že doplnkové starobné dôchodky, aké sú vyplácané bývalým zamestnancom Freie und Hansestadt Hamburg a ich pozostalým na základe zákona Spolkovej krajiny Hamburg o doplnkovom starobnom dôchodku a pozostalostnom dôchodku pre zamestnancov Freie und Hansestadt Hamburg (Erstes Ruhegeldgesetz der Freien und Hansestadt Hamburg) v znení z 30. mája 1995, ktoré tvoria odmenu v zmysle článku 157 ZFEÚ, nie sú vyňaté z jej vecnej pôsobnosti ani vzhľadom na jej článok 3 ods. 3, ani vzhľadom na jej odôvodnenie č. 22.**
- 2. Článok 1 v spojení s článkom 2 a článkom 3 ods. 1 písm. c) smernice 2000/78 bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, akým je § 10 ods. 6 uvedeného zákona Spolkovej krajiny Hamburg, podľa ktorého príjemca žijúci v rámci**

registrovaného partnerstva dostáva nižší doplnkový starobný dôchodok, než sa poskytuje zosobášenému príjemcovi, ktorý nie je dlhodobo odlúčený, ak

— je v dotknutom členskom štáte manželstvo vyhradené osobám odlišných pohlaví a koexistuje s registrovaným partnerstvom, ako ho upravuje zákon o registrovanom partnerstve (Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft) zo 16. februára 2001, ktoré je vyhradené osobám rovnakého pohlavia, a

— dochádza k priamej diskriminácii na základe sexuálnej orientácie vzhľadom na skutočnosť, že vo vnútroštátnom práve sa uvedený registrovaný partner nachádza v právnej a skutkovej situácii, ktorá je porovnateľná so situáciou zosobášenej osoby, pokiaľ ide o uvedený dôchodok. Posúdenie porovnateľnosti patrí do právomoci vnútroštátneho súdu a musí byť zamerané na práva a povinnosti manželov a osôb, ktoré uzavreli registrované partnerstvo, ako sú upravené v rámci zodpovedajúcich ustanovení, ktoré sú relevantné so zreteľom na predmet a podmienky poskytnutia predmetnej dávky.

3. Za predpokladu, že by § 10 ods. 6 zákona Spolkovej krajiny Hamburg o doplnkovom starobnom dôchodku a pozostalostnom dôchodku pre zamestnancov Freie und Hansestadt Hamburg v znení z 30. mája 1995 predstavoval diskrimináciu v zmysle článku 2 smernice 2000/78, jednotlivec, akým je žalobca vo veci samej, by sa mohol domáhať práva na rovnosť zaobchádzania najskôr po uplynutí lehoty na prebratie uvedenej smernice, teda od 3. decembra 2003, a to bez toho, aby bolo potrebné čakať, kým uvedené ustanovenie vnútroštátny zákonodarca zosúladi s právom Únie.

Podpisy